

3. Григорьев В.Ю. Исполнитель и эстрада / В.Ю. Григорьев. — М. : Изд. дом «Классика-XXI», 2006. — 156 с.
4. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) : підручник / М.А. Давидов. — К. : Музична Україна, 2004. — 290 с.

В статье освещается специфика концертной деятельности музыкантов как показателя их исполнительского мастерства. Рассматриваются аспекты исполнительского мастерства музыкантов, его структура. Предлагаются пути систематизации концертной деятельности музыкантов в системе профессионального художественного образования.

Ключевые слова: концертная деятельность, исполнительское мастерство, профессиональное художественное образование, музыканты

The article highlights peculiarities of the concert activity of musicians as an index of their performing skills. It discusses the aspects of musicians' performing skills, their structure. It offers the ways of systematization of the concert activity of musicians in the system of professional art education.

Key words: concert activity, performing skills, professional art education, musicians.

УДК 781.2

Лісецький С.Й.,

*доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат мистецтвознавства*

УКРАЇНСЬКЕ МУЗИЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ: КОМПОЗИТОРСЬКА ТВОРЧІСТЬ, ВИКОНАВСТВО, МУЗИЧНА ОСВІТА

Пропонований читачеві матеріал є чи не першою спробою окреслити нашу позицію щодо музично-творчих процесів кінця XV–XVI ст. і на основі аналізу музичних творів цього часу, їхнього змісту, ідейного спрямування та стилістичних особливостей, довести, що музично-поетичні твори вказаного періоду можна розглядати як доказ українського музичного Відродження, яке має свої, відмінні від західноєвропейського Відродження риси.

Ключові слова: українське музичне Відродження, історична народна пісня, дума.

Тема пропонуваної статті в українському музикознавстві є новою. У вітчизняних наукових колах навіть сама ідея може викликати заперечення. Але питання про музичне Відродження на українських землях треба ставити, спираючись на факти: відомі нам зараз, частково відомі на сьогодні і поки невідомі українським музикознавцям (точніше останні можуть лежати не в музикознавчій площині); їх потрібно аналізувати, порівнювати, а потім робити широкі узагальнення.

Чи не найголовнішим у наших роздумах буде аналіз музично-поетичних та народно-пісенних творів, які виникли в епоху, що посідає проміжне місце — від розпаду Київської Русі (середина XIII ст.) та епохою бароко (кінець XVI ст.). Розглянемо спочатку суспільно-політичне життя на українських землях після завоювання Київської Русі у 1240-х роках татаро-монголами під проводом хана Батия. З 1240-х до 1360-х років українські землі, крім Галицько-Волинського князівства, входили до Золотої орди (так назвали татаро-монголи свою велику державу). І цей історичний період, що охоплює понад сто років (1240-ві — 1360-ті роки) можна вважати «мертвим періодом», шоківим станом для українських народних мас. Тільки після переможної битви у 1360-х роках біля Синьої води литовців та русичів над татаро-монголами руські більша частина сучасної України була звільнена від Золотої орди. Отже, від цього часу ми можемо говорити про повернення надії на кращі часи [4, 79–80 та ін.]. **Тривалий час** — з середини XIV до середини XVI ст. — майже усі землі сучасної України (крім Галицько-Волинського князівства, яке під кінець XV ст. було підпорядковане Польському королівству) увійшли до Великого Литовського князівства. Тут мова урядування, судочинства залишалася руською, умови суспільного життя були майже традиційними, тобто давніми [4, 98–99]. Отже, народ відчув певну полегкість, повсякденне життя було наближене до давньоруських порядків. Більше того, українське населення, зокрема його чоловіча половина, залучалося до військових походів Великого Литовського князівства, а потім і до литовсько-польсько-українських суспільних справ.

З другої половини XV ст. у зв'язку з появою нових держав: на Кримському півострові утворилося Татарське ханство, а на місці Візантії сформувалася Османська Туреччина, почастішали військові напади з боку цих країн на українські населені пункти.

Для захисту цих територій з півдня наприкінці XV ст. формується Запорозька Січ. Козаки — це суспільний прошарок вільних людей, що об'єдналися для захисту своїх прав волі та свого народу від нападів неспокійних сусідів. Слід зазначити, що саме з цього часу (кінець XV ст.) відроджується клас вільних людей, а отже, інтерес до волі, бажання самим обирати своїх керівників тощо (це було відродження духу і величі людей, що жили в часи Київської Русі).

Значення діяльності Запорозької Січі (вона проіснувала три століття) для історії України надзвичайно велике. Із утворення цієї козацької держави пов'язані усі важливі суспільні події, повстанські рухи, визвольні війни та мистецько-культурні явища й процеси. Героїчна історія Січі, навіть у перший період її існування (кінець XV–XVI ст.), досліджувалася істориками [1], але потребує свого подальшого вивчення. Наприклад, щодо розкриття взаємозв'язків діяльності козаків з творчістю кобзарів та висвітлення цих подій у народно-пісенних зразках. Зазначимо, що життєдіяльність козаків була невідривно пов'язана з життям широких народних мас. Справді, український народ у період з другої половини XIV і до середини XVI ст. витворив історичні пісні, думи (ширше — кобзарське мистецтво) й інші музично-поетичні жанри, зокрема ліричні пісні, балади, жартівливі й танцювальні пісні, а також музику до танців тощо. Козацьку добу, навіть на початковому її етапі, представляють козацькі пісні й героїчні танці, оскільки вони були частиною життєдіяльності запорожців. Розглядаючи музично-поетичні та художньо-літературні процеси на українських землях XV (зокрема, його другої половини) та XVI (його перших трьох чвертей) ст., слід зазначити, що цей історичний період можна було б назвати Українським Відродженням. Для того щоб утвердити цю думку, потрібно сформулювати власну концепцію, окреслити її вихідні параметри.

Як відомо, Відродження у західноєвропейській художній культурі — це прагнення митців відродити давньогрецьке і давньоримське мистецтво, художню літературу і театр. На наше переконання, в українській культурі це, насамперед, відновлення сили духу народу, прагнення до волі, вільного життя. Це, зокрема, й відродження військових дружин, воєнізованих об'єднань, що були характерні для княжих часів. Крім того, Київська Русь як могутня європейська держава залишила по собі велику художню культуру. По-перше, це пісні, народні та авторські (історичні, танцювальні, жартівливі) балади

та думи.. Зокрема, в останніх відроджувалися сказання київського періоду, а в козацьких піснях — військова музика княжих часів.

До того ж саме у цей період (XV–XVI ст.) в Україні формується латиномовна література. Так, В. Полек у навчальному посібнику «Історія української літератури X–XVII століть» зазначає: «Навчаючись у західноєвропейських університетах, українські студенти добре засвоювали латинську мову, що була тоді мовою дипломатичного спілкування, науки і поезії, так з'являються латинські твори українських авторів. Заслуговує на увагу поема польсько-українського поета С. Кленовича (Кльоновича; бл. 1550–1602 або 1608) “Роксоланія”, в якій він передав любов до Роксоланії-України. С. Кленович хоче розповісти “про звичаї русів”, бо вони “кращі нащадки батька Яфета”, про “блага...золоті”, що “руська приносить земля”, про “священне місто” Львів тощо» [7, 57]. І далі: «Автори латиномовних творів часто у прізвищах-псевдонімах підкреслювали своє українське походження, наприклад, “Пісні Павла Русина з Кросна” (1509), Георгій Тичинський Рутинець (1534), Григорій Чуй Русин із Самбора (XVI ст.). Окрасою літератури є поема М. Гусовського “Пісня про зубра” (Краків, 1523). У вірші “Перемога над турками під Тереховлею 2 липня 1524 року” українсько-білоруський поет описав одну з перших спроб захистити Україну від турків. Він та інші латиномовні поети, за справедливим висновком В. Яременка, створили окремий літературний масив — новолатинську ренесансну поезію, цілком нову за типом художнього мислення, за концепцією світу, суспільства, людини» [7, 57–58].

В. Полек так завершує свою розмову про українську поезію XV–XVI ст.: «Досі традиційно вважалось, що початок україномовного віршування припадає на кінець XVI ст. і пов'язаний із братськими школами. З найраніших зразків нашого книжного віршування називалися вірші Герасима Смотрицького — передмова до читачів “Всякого чина православний читателю” і “На герб князів Острозьких”, що були надруковані в Острозькій Біблії 1581 р. Вважаємо, що початок українського віршування треба пересунути на десять років, коли у рукописній граматиці Яна Благослова 1571 р. було вміщено баладу-пісню “Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?”, що, очевидно, виникла набагато раніше, близько 1540 р. Тому її можна вважати “найдавнішим зразком живої народної мови і зразком найстарішої власне української книжної епічної

поезії” (В. Яременко)» [7, 58]. Наводячи думки українських вчених В. Яременка та В. Полека, ми хотіли врахувати їхню позицію щодо ренесансних тенденцій в українській літературі XV–XVI ст.

Як відомо, епоха Українського Відродження розпочинається з середини XV і завершується третьою чвертю XVI ст. Саме в цих часових межах почали формуватися нові явища в українській народній музично-поетичній творчості та нові тенденції в авторській поезії і прозі. Це, зокрема, історичні жартівливі, танцювальні, ліричні та козацькі пісні, балади, думи й взагалі козацьке мистецтво, танцювальна музика тощо. Разом з тим це і латиномовна література українських письменників, і художні твори українською мовою тощо.

Так, у пісні «За річкою вогні горять» йдеться про те, що: «За річкою вогні горять, там татари полон ділять. Село наше запалили і багатство розграбили. Стару неньку зарубали. А миленьку в полон взяли...» Таким чином тематично пісня може бути пов’язана з подіями другої половини XV ст. (так вважають упорядники збірки «Українські народні думи та історичні пісні» [8, 8 і 573], але, можливо, й більш ранній час, починаючи з середини XIII ст. Ще одна народна історична пісня «Зажурилась Україна»: «Зажурилась Україна, що ніде прожити; гей витоптала орда кіньми маленькі діти. Гей, маленькі витоптала, великі забрала, назад руки постягала, під хана погнала». Її створено приблизно у другій половині XV ст., оскільки тут передана тривога за українські поселення, які нікому захищати від ворога. Мелодія пісні досить розвинута, її діапазон — нона, є тут і мелізми, які можуть походити від мелодики дум, лад — мінорний, ритміка — типова для ліричних пісень.

В українській історичній пісні «Ой п’є Байда» оспівується активна діяльність українського козацького ватажка Дмитра Байди-Вишневецького, який розбудував Запорозьку Січ на острові Мала Хортиця у 1554–1556 рр. Відомо, що у 1556–1563 рр. він служив Московському царю Івану Грозному, який доручав йому важливі військові справи. Зокрема, Д. Вишневецький здійснив на чолі царського війська вдалий похід у 1558 р. на Перекоп. У 1563 р. його підступно схопили в полон молдавські феодалі і віддали турецькому султану Селіму II, який жорстоко розправився з Вишневецьким.

У цій народній історичній пісні, що була створена десь невдовзі після описаних подій, втілено героїчний дух козацької вольниці. Куплетна форма пісні «Ой п’є Байда» вимагала яскравої, узагаль-

неної мелодії, яка б відповідала змісту поетичного тексту. Адже Д. Вишневецький — не тільки безстрашна людина, відчайдушний козак, здібний полководець, непідкупний патріот, а й козацький ватажок, захисник українського народу від чужоземних нападників. Мелодія пісні розвинута, вона має широкий діапазон (децима), волелюбні музичні інтонації, активні маршові риси. Ця мелодія використовувалася як музична емблема тих часів, як тема-зерно у багатьох музичних творах українських композиторів (наприклад, у вокально-хоровий поемі «Байда» Г. Хоткевича з супроводом оркестру). Мелодія народної пісні є виразом героїчної духу запорожців, їхньої сили й непереможності. Завдяки своїм підйомам і спадам мелодична лінія помітно відрізняється від розглянутих раніше пісень. Починається вона зі своєї вершини і рухається хвилеподібно вниз; важливою є кульмінація у десятому такті. Цікава й ладотональна будова пісні, мелодія якої спирається на акордові звуки головних ступенів (тоніка і домінанта), з відхиленням у паралельну тональність (з *re* мінору у *fa* мажор). Нові риси спостерігаються і в музичній формі (контраст речень і видозмінене повторення другого речення — *a, b, a'*), а також досить розвиненій ритміці (порівняймо, наприклад, ритмічні рисунки різних фраз). Все це свідчить про зародження нового пісенного пласта в українській народній творчості, який формується, починаючи з XVI ст. Саме в цій пісні (а також у деяких інших, подібних до неї) відчуваємо відродження бойової музики княжих дружин.

Щодо дум, то вони є окремим жанром українського фольклору. Він зародився невдовзі після заснування Запорозької Січі (кінець XV — початок XVI ст.). Якщо мелодія народних пісень має узагальнюючий характер, то кожній думі притаманні свої індивідуальні особливості. Складно уявити, що у ці важкі для України часи могли з'явитися такий цікавий, яскравий і високопрофесійний жанр.

Дума — це своєрідний імпровізаційно-речитативний епічний твір для голосу у супроводі бандури. Манера ж виконання, експресія вислову, динаміка розгортання подій наближають її, з одного боку, до народних плачів та голосінь, а, з другого — до сказань київського періоду. Звичайно дума — це новий, вищий ніж у плачах, художній рівень речитативного співу. Тематично їх можна поділити на три групи, крім того, деякі з них мають ще й часові межі, тобто кілька періодів [1].

І група дум охоплює період XV—XVI ст. Вони тематично пов'язані з боротьбою запорожців із турецько-татарськими набігами, метою яких було пограбування поселень, захоплення мирних людей в полон та продаж їх у рабство. *Друга група* тематично більше пов'язана із боротьбою українського народу, зокрема козацтва, проти засилля польських поміщиків, національних і соціальних утисків. Ця група дум створювалася у XVII — XVIII ст. Її можна віднести вже до іншої музичної епохи — епохи Бароко. *І третя група* цього жанру тематично пов'язана із моральними та побутовими проблемами. У часовому вимірі ці думи не мають точного визначення, вони могли з'явитися у будь-який час.

Слід зазначити, що, попри відмінності, характерні для кожної групи дум, цей жанр залишається майже незмінним стилістично. Маємо на увазі інтонаційний стрій, ладові особливості, ритміку та музичну форму, а також, по-суті, незмінну структуру: голос — супровід на бандурі чи кобзі.

Виконавцями дум були кобзарі (бандуристами). Це — люди наділені талантом, які мали практичний вокальний досвід і володіли грою на кобзі чи бандурі. Професію кобзаря міг здобути той, хто пройшов кількарічну школу, мав у своєму репертуарі певну кількість дум та пісень, добре володів грою на бандурі (кобзі) та вмів сам складати пісні й думи. Зазначимо, що після закінчення кобзарської школи хлопець складав іспит перед товариством поважних кобзарів і отримував документ («визвілку»), який давав йому право проводити свою працю — виступати повсюдно — на вулицях, на майданах, ярмарках тощо.

Отже, кобзарі — це професійні музиканти, співаки, композитори й поети. До того ж вони були публічними людьми, артистами, пропагандистами, навіть літописцями. Досить часто кобзарями ставали козаки, воїни, які нерідко були учасниками бойових походів. До речі, Т. Шевченко у одному зі своїх творів описав, як запорожець, ватажок Степан, став кобзарем. За твором, Степан потрапляє в полон, але йому вдається втекти, проте його ловлять і осліплюють. Зрештою, запорожцеві все ж вдається врятуватися і він з великими труднощами повертається у рідний край незрячим кобзарем.

В художній літературі та в історичних документах є багато матеріалів про кобзарів. На сьогодні існує низка досліджень про кобзарське мистецтво [3; 5; 6; 8].

Розглянемо кілька найстаріших українських дум: а) про турецьку неволю («Плач невольників», «Маруся Богуславка», «Утеча трьох братів із Азова»), б) про героїчну смерть козака («Хведір Безродний», «Іван Коновченко»), в) про щасливе повернення козаків з неволі («Самійло Кішка», «Олексій Попович»). Найчастіше місцем події у них є степ, море, турецьке місто, галера. Герої дум — зазвичай безіменні або легендарні постаті, словом, узагальнені художні образи. Ліричний чи лірико-драматичний характер ранніх дум пронизаний сумним настроєм. Форма дум розгорнута. Твір складається із розспіваного вступу, що нерідко витримується на вигуках «гей», «ой», цілої низки уступів-періодів та завершення.

Слід зазначити, що думи, які активно розвивалися й розповсюджувалися протягом кількох століть, зацікавили вчених тільки на початку XIX ст. Відомі записи текстів 13-ти дум та 3-х пісень, зроблені І. Ломиковським у 1805 р., 1814 р. — студентом Московського університету грузином М. Цертелевим — 9-ть дум і 1 пісня [5, 7], а також П. Лукашевичем (1832 р., 6-ть дум), І. Срезневським та ін. З 1870-х років музичними записами дум займається і М. Лисенко. Він записав репертуар кобзаря О. Вересая. На цьому матеріалі М. Лисенко підготував науковий виступ на засіданні Південно-Західного відділу Російського географічного товариства (1873) і опублікував реферат «Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних О. Вересаєм», в якому зробив їх музикознавчий аналіз.

На початку XX ст. Ф. Колесса почав записувати думи у виконанні тогочасних кобзарів на фонограф, тобто дослідники, прагнути до точності інтонаційної, ритмічної, фактурної [6]. Тут вміщено величезний корпус фольклорного матеріалу, а також зроблено наукове дослідження вченого про українські думи.

Зупинимося більш детально на думі «Плач невольників», яка була створена в XVI — на початку XVII ст., а також згадаємо такі твори, як «Про трьох братів самарських» і «Про Олексія Поповича». Їх виконують кобзарі XX ст. Єгор Мовчан (1898–1958) і Георгій Ткаченко (1898–1993). Зауважимо, що голос Є. Мовчана звучить досить повнозвучно й виразно; голос Г. Ткаченка досить слабкий, у високому регістрі він переходить на фальцет. Втім, обидва кобзарі майстерно передають дух стародавніх дум. Твори виконуються інтонаційно й ритмічно точно.

Дума «Плач невольників» [6, 361–370] була створена десь у середині XVI ст. Автор її, звичайно, не відомий. Ф. Колесса у своїй праці [6] вказує на те, що запозичив думу від Опанаса Сластіона, який, у свою чергу, записав її від кобзаря з села Білоцерківці Лохвицького повіту Полтавської губернії. Це схвильована розповідь про невольників, які тривалий час були змушені працювати на турецького господаря. Проклинаючи своє тяжке життя, вони мріють про повернення в Україну до своїх родин.

Мелодика і ритміка думи дуже своєрідні: технічно складні й вимагають майстерності від кобзаря-виконавця. «Плач невольників» у виконанні кобзаря Єгора Мовчана можна послухати з компакт-диска «Останні кобзарі України», 2001, S Efre-mov. Він співає її досить поважно й емоційно. Речитатив твору має досить чітку ладоінтонаційну будову: *до* мінор і *соль* мінор, причому береться від квінтового тону в обох тональностях; важливим є майже постійне дотримання гармонічного виду із підкресленням збільшеної секунди, що надає музиці східного колориту. Тут є 11-ть побудов-уступів. Перша (вступна) і остання звучать повільніше: на початку — щоб зосередити увагу слухачів, а в кінці — щоб спонукати до роздумів. Інші розділи виконуються дещо швидше й емоційніше. Тут багато експресивних місць, яскравими є кульмінації.

У виконанні Є. Мовчана звучить і дума «Про трьох братів самарських». Вона витримана у епічно-сумовитих тонах, тембр голосу повнозвучний, багатобарвний. Хочу додати, що кобзарі дещо по-іншому співають пісні. Це стає зрозуміло, якщо, наприклад, послухати українську народну пісню «Ой не пугай, пугаченьку» у виконанні кобзаря Євгена Адамцевича (1904–1972). Передусім твір супроводжується грою на бандурі; партія супроводу має свою фактурно-осмислену лінію, голос звучить ніби незалежно, але в цілому твориться переконлива художня цілісність. У пісні «Ой не пугай, пугаченьку» важко встановити час її написання, оскільки тематично вона не пов'язана з XV–XVI ст., але за характером виконання вона близька до думи.

Підсумовуючи розмову про думи, історичні пісні та інші жанри XV–XVI ст., вкажемо, що ці напівфольклорні й напівпрофесійні твори стали відображенням нових суспільних тенденцій в Україні. Адже саме в цей період розпочалося нове життя нашого народу, з'явилися нові надії, перспективи. До того ж започаткування

Запорозької Січі повернуло українському населенню і бойовий дух, і відвагу.

У музично-поетичному мистецтві, в кобзарській творчості, в народних історичних піснях (а також інших пісенних жанрах) відновилися риси героїки, народних веселощів, хоча й продовжували звучати сумні настрої. Нові риси в художній, поетично-музичній культурі несли в собі риси відродження суспільного життя, яке панувало ще за часів Київської Русі.

Виникнення дум та історичних пісень — важливий і новаторський етап розвитку української музики. Тут використано нові речитативно-мелодичні ресурси, сформувався гармонічний бандурний супровід, виробилися нові ритмічні та структурні особливості. Головним є відродження бойового духу, героїки, свободи, волі не тільки в текстовій частині, але й в музиці. Музично-поетичні твори, що сформувалися у XV–XVI ст. є художньо-довершеними, національно-своєрідними, українськими. Мистецька цінність їх і в тому, що вони дожили до наших днів і не втратили своєї привабливості й оригінальності.

Отже, можемо стверджувати, що це була епоха українського музичного Відродження, яка суттєво відрізнялася від доби Відродження Західної Європи.

Джерела

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. — К. : Дніпро, 1991. — 234 с.
2. Героїчний епос українського народу : хрестоматія. — К. : Либідь, 1993. — 423 с.
3. Грица С.Й. Мелос української народної епіки / С.Й. Грица. — К. : Наук. думка, 1979. — 246 с.
4. Грушевський М. Історія України-Руси / М. Грушевський. — К. : Наук. думка, 1993. — Т. 4. — 527 с.
5. Кирдан Б. Народні співці-музиканти на Україні / Б. Кирдан, А. Омельченко. — К. : Музична Україна, 1980. — 180 с.
6. Колесса Ф.М. Мелодії українських народних дум / Ф.М. Колесса. — К. : Наук. думка, 1965. — 584 с.
7. Полек В.Т. Історія української літератури X–XVII століть / В.Т. Полек. — К. : Вища шк., 1994. — 142 с.
8. Українські народні думи та історичні пісні. — К. : Вид-во АН УРСР, 1955. — 650 с.
9. Компакт-диск «Останні кобзарі України».

Предлагаемый читателю материал едва ли не первая попытка сформировать нашу позицию по музыкально-творческим процессам конца XV–XVI ст. и на основе анализа музыкальных произведений этого времени, их содержания, идейного направления и стилистических особенностей, доказать, что музыкально-поэтические произведения указанного периода можно рассматривать как доказательство украинского музыкального Возрождения, которое имеет свои, отличительные от западноевропейского Возрождения особенности.

Ключевые слова: украинское музыкальное Возрождение, историческая народная песня, дума.

The suggested article is the first attempt to form our view on the music art process at the end of XV–XVI cc and to prove on the basis of the analysis of musical compositions of that time, their contents, ideological policy and stylistic peculiarities that musical and poetic composition of the following period are the evidence of Ukrainian music Renaissance which has its own distinguished from the Western European Renaissance peculiarities.

Key words: Ukrainian music Renaissance, historical folk song, дума.

УДК 781.5:78.01

Мамченко О.М.,

*завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
доцент, заслужений діяч мистецтв України*

ХУДОЖНІ АСПЕКТИ ВИКОНАВСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ П'ЯТОЇ СИМФОНІЇ ДМИТРА ШОСТАКОВИЧА

У статті досліджуються особливості виконавської інтерпретації П'ятої симфонії Дмитра Шостаковича. Увага зосереджується на психологічних та філософських аспектах написання твору композитором у контексті соціальної та політичної ситуації в країні. Узагальнюється фактологічний матеріал щодо історії написання твору з урахуванням особистих обставин життя Дмитра Шостаковича. Автор статті аргументує та пропонує своє розуміння художнього змісту П'ятої симфонії з метою якомога достовірнішого відтворення історично дистанційованих артефактів.

Ключові слова: виконавська інтерпретація, психолого-філософські аспекти, симфонія, художній зміст.